

Ștefan Munteanu

Ph.D. in Philosophy

Senior Lecturer at the Faculty of Letters

„George Bacovia” University of Bacău

**Lucian Blaga și perspectiva metafizică asupra istoriei
Lucian Blaga and the Metaphysical Perspective On History**

Abstract

The present work starts from the hypothesis that in Lucian Blaga's creation one may discover some interesting elements of approaching history from a metaphysically perspective. This leads to the result that the romanian philosopher realises an originally synthesis between the fundamental grounds of the ancient metaphysics and the ideas through which the new metaphysics tries to obtain the importance known before its confrontation with Kant's agnosticisms.

In Blaga's conception, metaphysics is the essential condition of any authentically philosophical creation. But in constrast to post-kantian thinkers, engaged in restauring the dogmatisms regarding the access of metaphysics to the absolute, he considers that more than knowledge, metaphysics is a creation in which philosophy combines with myth. Having such an understanding, the metaphysics of the history he builds is based upon three elements: The Great Unknown/ Anonymous, the world and the human.

The Great Anonymous, a product of Blaga's imagination searching the ultimate sense, is the generating center of the whole world existence, with all its divine qualities, but with its demonic – ones too. The world, that is the place where history develops, comprises the bulk of physical conditions that influence the evolution of events. And the human, a product of the evolution, through morphological and ontological changes is characterised through two ways of existence: paradiscal (within the horizon of the given world) and luciferical (within the horison of mistery). The fact of recording history is a dimension of the human, that is of the luciferic one whose imagination is shaped by the stylistic field.

Consequently, the metaphysics of style takes the shape of a metaphysics of history, that is nothing but a mixture of secret significances.

Key words: metaphysics, stylistic categories, the Great Anonymous, metaphysics of history, luciferical mode of existence, paradiscal mode of existence.

Filosofia românească din prima jumătate a secolului al XX-lea s-a caracterizat, printre altele, și printr-o disponibilitate pentru mari construcții metafizice. Ca semn al maturității, al modernității și al sincronizării cu performanțele spiritului european, acum se impun gânditori remarcabili, precum

Constantin Rădulescu-Motru (1868-1958), Petre P. Negulescu (1872-1951), Ion Petrovici (1882-1972), Mircea Florian (1888-1960) și Lucian Blaga (1895-1961).

Se știe că în viziunea clasică, platonico-aristotelică, cea pe care se sprijină puternica tradiție a filosofiei europene, metafizica era înțeleasă ca formă supremă de cunoaștere.

Având ca obiect *principiul* existenței, ființa pură, realitatea permanentă și neschimbătoare, singura care există în sensul strict al cuvântului, metafizica s-a bucurat, până la Immanuel Kant, de un statut privilegiat.

Dar tăgăduirea kantiană a posibilității cunoașterii absolutului pe cale rațională, slăbește esențial, pentru secolele următoare, încrederea în posibilitățile metafizicii. Această dezamăgire, cu largă audiență, va deveni atitudine familiară și în spiritualitatea modernă românească. Situația l-a îndreptățit pe Mircea Flonta să formuleze următoarea încheiere: “Convingerea lui Maiorescu, Negulescu, Petrovici sau Mircea Florian a fost că prin opera lui Kant metafizica transcendentă, metafizica înțeleasă drept proiectul unei cunoașteri cu valoare obiectivă a absolutului, a primit o lovitură din care nu-și va putea reveni niciodată”¹.

În acest context, gânditorii români, recunoscând imposibilitatea înfăptuirii totale a visului metafizicii tradiționale, respectiv acela de a surprinde esența universului pe calea rațiunii speculative, pentru că au rămas credincioși filosofiei, au propus proiecte de reformare a metafizicii, redefinindu-i obiectul și metoda de cercetare. Între aceste proiecte, de mare actualitate rămâne și cel înfăptuit de Lucian Blaga, cel pe care Traian Pop îl califică astfel: “Între piscurile gândirii filosofiei europene, concepția lui Lucian Blaga are o strălucire aparte. Având izvoare în tot ce a fost mai profund și mai fecund în gândirea filosofică europeană, concepția lui e ca un fluviu care după ce a adunat atâtea alte râuri își formează o matcă proprie de cugetare, cu mai mare adâncime decât a multora din sistemele asimilate în ea, fie că este vorba de metafizică, fie că este vorba de filosofia culturii, filosofia istoriei, sau de

antropologia filosofică, epistemologie, gnoseologie și dialectică”².

Meritul lui Blaga vine de la faptul că a realizat o sinteză originală între motivele fundamentale din metafizica veche și ideile prin care metafizica contemporană lui încerca să-și redobândească prestigiul pierdut. În cuvinte magistral ticluite, Constantin Noica explică situația astfel: “Blaga nu pleacă de la eșecul culturii, deși îl recunoaște și pe acesta, arătând că se datorează tentativei de cunoaștere «paradisice», cea directă, în timp ce cunoașterea valabilă a omului este «luciferică», indirectă. El pleacă de departe, de la eșecul mai adânc al omului ca atare. Și declară (în chip perfect rațional, dacă rațiunea înseamnă conștiința unei ordini cu sens) că greșim în filosofiiile noastre ori de câte ori nu gândim sub conștiința unei căderi dintr-o ordine. Abia conștiința căderii – care poate fi și a repudierii de către un Fond anonim, așa cum galaxiile apar astăzi astronomilor ca fiind respinse în spațiu de o explozie originală – dă înțelesul și măreția omului”³. Noica merge mai departe și, pentru a-și ilustra gândul, face o paralelă între viziunea lui Kant și cea a lui Blaga, privind condiția umană îngrădită: “Îngrădirea kantiană lasă conștiința să fie pasivă, cu garnitura ei de categorii, și să primească, de la un lucru în sine pasiv și el, diversul materiei, pe care formele conștiinței îl unifică. La Blaga va apărea încă o garnitură de categorii, unele ale inconștientului, care vor da activ «matca» oricărei creații. Pe de altă parte, la Kant apare totuși o resemnare, în măsura în care îngrădirea cunoașterii lasă loc credinței. La gânditorul zilelor noastre, păstrând firește proporțiile, nu încapă credință. Dar nici cunoașterea nu străpunge misterul. Blaga

¹ Mircea Flonta, *Kant în cultura filosofică românească*, în volumul *Cum recunoaștem Pasărea Minervei?*, Editura Fundației Culturale Române, București 1998, p. 209.

² Traian Pop, *Introducere în filosofia lui Lucian Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 6.

³ Constantin Noica, *Viziunea metafizică a lui Lucian Blaga și veacul al XX-lea*, în volumul *Lucian Blaga – cunoaștere și creație* (culegere de studii), coordonat de Dumitru Ghișe, Angela Botez și Victor Botez, Editura Cartea Românească, 1987, pp. 23-24.

are curajul să spună: de vreme ce nu putem dezbăli misterul, să-l *potențăm*...Iar filosofia lui Blaga, rămânând una rațională, va fi una a misterelor potențate, cu restricția – și aici apare rigoarea gânditorului – de a nu fi contrazise de experiență. «Nu te înțeleg, pare a spune Fondului anonim omul; dar nu încetez să-ți dau înțelesuri». Acesta este, după Lucian Blaga, omul cunoașterii, omul culturii și omul istoriei”⁴.

Așadar, potrivit concepției lui Blaga, metafizica este condiția esențială a oricărei creații filosofice autentice. Pentru că, spune filosoful, “În general o filosofie ce nu se încoronează cu o metafizică ni se pare ciungă sau fără cap, un torso sau, în cazul cel mai bun, o făptură ce șchioapătă prin văi”⁵. Tot în acest sens, într-o altă ocazie, Blaga notează: “...filosofia fără idei metafizice rămâne un aluat ce nu dospește”⁶. Ori, pe gânditorul român îl interesa esența discursului filosofic, acea conștiință capabilă să sporească luciditatea, dincolo de vremelnicia tuturor sistemelor filosofice. Și, pentru satisfacerea acestei exigențe, filosofia are nevoie de metafizică. Convingerea lui Blaga era că “Metafizicianul este autorul unei lumi...Lumea unui metafizician este în primul rând o lume a sa; datorită adâncimii și măreției viziunii, datorită argumentului și câteodată datorită sugestiei proprii cuvântului ce știe să-l aleagă, metafizicianul are însă posibilitatea de a-și impune și altor muritori lumea sa”⁷.

Este adevărat că “o metafizică nu este niciodată ceva definitiv, adică o izbândă ce ar face de prisos orice altă încercare. O viziune metafizică reprezintă un moment istoric, ceea ce înseamnă că într-un fel caducitatea ține chiar de condițiile și structura ei. Dar caducitatea oricărei

tentative metafizice nu este un aspect ce ne-ar putea speria. Trebuie să ne obișnuim să privim concepțiile metafizice și sub alt unghi decât al regretului că ele sunt perisabile. Urmează să ne însușim, cu alte cuvinte, acea particulară sensibilitate care cântărește o viziune metafizică după profunzimea și armonia interioară a vedeniilor ce ni se propun”⁸.

Ținând seama de invitația către “profunzimea și armonia interioară” a metafizicii, analiza ce urmează își propune să evidențieze originalitatea concepției lui Blaga, pe direcția contribuțiilor românești la filosofia istoriei, alături de Alexandru D. Xenopol (1847-1920) și Vasile Pârvan (1882-1927). Desigur că prioritară va fi dimensiunea metafizică a acestei contribuții, întrucât viziunea lui Blaga, și sub acest aspect, este indubitabilă: “O filosofie a istoriei care nu ține să ia pieptiș piscul de unde își poate roti privirile, o filosofie a istoriei care nu culminează într-o metafizică ne poate spune multe de toate, desigur, dar o asemenea filosofie nu ne poate spune totul...O filosofie a istoriei ce nu ascunde în ea sau nu descoperă prin demersurile ei nici un filon metafizic rămâne o filosofie fără masaj”⁹.

Spre deosebire de gânditorii postkantieni, angajați să restaureze dogmatismul privind accesul metafizicii la absolut, Blaga consideră că mai mult decât cunoaștere, metafizica este o creație, în care filosofia se îmbină cu mitul. Cu această înțelegere el își edifică metafizica istoriei ca pe o componentă esențială a armoniei sistemului său. Lămuriri edificatoare în acest sens primim chiar de la filosof: “Elementele teoretice esențiale cu ajutorul cărora încercăm să clădim o metafizică a istoriei nu sunt necunoscute cititorilor noștri. Ele au format și în celelalte lucrări filosofice ale noastre obiectul unor preocupări de natură așșderea metafizică.

⁴ *Idem*, p. 26

⁵ Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca 1977, p. 209

⁶ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, Editura Facla, 1974, p.30.

⁷ *Idem*, p. 32

⁸ *Idem*, p. 32

⁹ Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p.209

Trei sunt aceste elemente: Marele Anonim, lumea, omul. În viziunea de ansamblu ce o vom desfășura, cele trei elemente, dobândind contururi și o serie de aspecte de relație și corelație, își vor defini înfățișarea, devenind suficiente temeuri pentru o construcție speculativă în cadrul căreia intenționăm să dăm un tâlc și istoriei umanității¹⁰.

Marele Anonim, despre care în *Diferențialele divine* spunea că “este un «tot unitar» de o maximă complexitate substanțială și structurală, o existență pe deplin autarhică, adică suficientă sieși¹¹, acum este prezentat ca “un produs mitic-filosofic al gândirii noastre; am putea spune al imaginației noastre căutătoare de ultime sensuri. Ideea circumscrie Izvorul a tot ce este: centrul generator, direct și indirect, al existenței mundane¹². În această perspectivă cosmogonică, Marele Anonim, absolutul, este generatorul “diferențialelor”, veghind însă, în permanență, la păstrarea centralismului existenței în general. Pentru aceasta, într-o abordare mitică, Blaga îi atribuie atât calități divine, cât și însușiri demonice. Astfel că, Marele Anonim, deși are posibilitate firească de a crea alți Mari Anonimi, își mutilează această disponibilitate, pentru a împiedica teogonia infinită, și emite doar diferențiale ale ființei și substanței sale din care, prin procese de integrare, iau ființă lumea și omul. Altfel spus, Marele Anonim își ține sub control procesele generatoare, pentru a asigura centralismul existenței în general. “Asigurarea centralismului existenței în general este întâia lege înscrisă în pravila divină. Această lege trebuie să o privim și ca un indiciu al demoniei Marelui Anonim¹³.

Lumea, locul de desfășurare a istoriei, cuprinde ansamblul condițiilor fizice care influențează evoluția evenimentelor. “Prin momentele ei denumite climat, peisaj, calendar, ritmuri cosmice, «lumea» condiționează fenomenele istorice, apariția și desfășurarea, precum și dispariția acestora, dar nu afectează în chip decisiv nici esența, nici specificul *istoricității*”¹⁴. Ideea este că istoricitatea, deși este o realitate intramundană, respectiv modul de desfășurare în spațiu și timp a existenței umane în plenitudinea ei, nu poate fi definită fără raportare la transcendență.

Omul, pe care Blaga îl situează în centrul metafizicii sale, este “produsul final al unei evoluții, prin mutațiuni morfologice și ontologice pe o linie *singulară*, care în univers n-a fost urmată decât de această ființă”¹⁵. Ființa umană deplină se caracterizează prin două moduri de a exista.

Primul este modul *paradisiac*, ca existență în orizontul lumii date și pentru autoconservare, un preludiu al ființei umane. “Omul încă nedeplin, care există paradisiac în lumea dată (de care se ia act prin simțuri) este, din punct de vedere spiritual, echipat, pentru cuprinderea lumii date și pentru organizarea existenței sale în această lume dată, cu daruri *intelectuale* tocmai suficiente. «Inteligența» omului paradisiac o socotim ca fiind structural înzestrată cu o seamă de funcții «categoriale», ce-și au sediul în conștiință: cu ajutorul acestora omul (de modul I) își organizează cognitiv orizontul «dat»”¹⁶.

Al doilea este modul *luciferic*, al omului deplin, rezultat dintr-o mutație ontologică unică, al omului care trăiește în orizontul misterului și pentru revelarea acestuia. Observația lui Blaga este că istoricitatea este o dimensiune a omului luciferic. “Omul deplin (de modul II) există luciferic în orizontul misterului ce transcende lumea dată; acest om *deplin* se

¹⁰ *Idem*, p.211

¹¹ Lucian Blaga, *Diferențialele divine*, în vol. *Trilogia cosmologică*, Editura Minerva, București 1988, p. 67

¹² Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, 211-212

¹³ *Idem*, p.213

¹⁴ *Idem*, p.214

¹⁵ *Idem*, p. 215

¹⁶ *Idem*, p. 216

simte chemat să-și reveleze sieși, prin plâsmuirii mitice, prin abstracțiuni conceptuale, prin imagini de artă, prin vizțiuni sau prin teorii, misterele ce i se deschid dincolo de orizontul dat. În vederea acestor revelații ce și le face sieși, omul este de asemenea echipat cu daruri spirituale suficiente. Printre acestea socotom categoriile stilistice, categorii ce-și au sediul în inconștientul uman. Categoriile stilistice își pun pecetea pe toate plâsmuirile revelatorii, la care ființa umană parvine prin spontaneitatea sa creatoare. Fiind un purtător de categorii stilistice, orice om devine un «câmp stilistic»¹⁷.

De aceea, tot ce plâsmuiește omul luciferic este modelat de câmpul stilistic. Astfel că, din perspectivă imanentă, omenească, stilul înfăptuirilor asigură nota distinctivă, pozitivă a produselor spirituale. Situația se schimbă însă în perspectivă metafizică, atunci când lucrurile sunt privite dincolo de om, când devine evident că stilul plâsmuirilor omenești relativizează încercările revelatorii în raport cu misterul. «Datorită faptului că omul nu poate crea în sens revelatoriu decât în limitele și sub constrângerile unui câmp stilistic, produsele sale (ale omului) dobândesc prin înseși condițiile lor spirituale un caracter «istoric»¹⁸. Întrucât omul nu are acces la o revelație în absolut, istoricitatea constituie o permanență a înfăptuirilor sale. Prin această caracteristică, omul luciferic se situează la un mod de existență superior celui animalic, ori a omului paradisiac. «Modul acesta, al doilea, propriu omului deplin, își are în sine o demnitate la care alte ființe creatoare nu pot aspira. Existența în istoricitate, existența fără posibilitatea de ancorare în absolut, este desigur o existență tragică, dar în univers ei îi revine semnificația unei demnități fără seamăn. În acest mod de existență în orizontul misterului și pentru revelație, în acest mod de a crea într-un câmp stilistic, fără vreo puțință de a evada din relativitate,

consistă rostul omului. Istoricitatea ni se lămurește deci ca o dimensiune esențială de neînălțurat a ființei umane *depline*. Istoricitatea, în oricare din momentele sale, adună în sine, ca într-un punct, linia într-adevăr tragică a ființei umane. Istoricitatea prilejuiește omului suferințe și satisfacții, ea prilejuiește omului paroxisme ale dezamăgirii, dar și paroxisme ale bucuriei. Dezamăgirile sunt legate de împrejurarea că omul își dă uneori seama de caducitatea funciară a creațiilor sale. Bucuriile sunt legate de împrejurarea că aspirațiile sale și-ar putea găsi totuși un acces în absolut»¹⁹.

Drept consecință, obiectul și subiectul istoriei este omul total. Adică «nu numai omul care palpita în orizontul misterului și pentru revelație, ci și omul care trăiește în lumea dată și pentru autoconservare...Căci omul paradisiac, integrându-se în perspectiva omului luciferic, încetează de-a mai fi *capăt*, devenind un element cu funcție sau de antipod, sau de slujbaş al unei alte orânduiri. Omul paradisiac, cât timp a existat singur, se orienta în lumea dată, înfruntând adversitățile acesteia sau recoltând satisfacții ce i se atribuiău, după împrejurări. El e capabil să-și lărgească mereu orizontul. Acest om, de stare naturală precedând istoria, nu este spiritualmente echipat cu garnitura categoriilor stilistice, căci el este în afară de perspectiva misterului și a revelației»²⁰.

Acționând într-o manieră foarte apropiată de cea a animalelor, omul paradisiac a lăsat puține vestigii istorice. Blaga a identificat doar eoliții, acele pietre unelte, ca singurele mărturii pentru multe sute de mii de ani. «Pe urmă, printr-o mutație ontologică, apare omul luciferic; dar nu dintr-o dată, ci în multe etape, care se întind de asemenea pe o durată de sute de mii de ani»²¹. O primă fază a omului luciferic, foarte lungă, este

¹⁷ *Idem*, p. 216

¹⁸ *Idem*, p.217

¹⁹ *Idem*, pp. 217-218

²⁰ *Idem*, pp. 219-220

²¹ *Idem*, p. 220

“neanderthalul”, urmat de “homo sapiens”, existent până în zilele noastre.

Încercând o sinteză a concepției lui Blaga asupra istoriei, constatăm cum metafizica stilului ia forma unei metafizici a istoriei, care nu se vrea altceva decât “o alcătuire de semnificații adumbrate de taină”²². Și pentru a se face înțeles, în condițiile când existau puține metafizici ale istoriei, autorul “matricii stilistice” își relevă viziunea comparativ, raportându-se la concepția lui Augustin și la cea a lui Hegel. “Cele două concepții metafizice, în a căror dezbateră ne lăsăm atrași, sunt: metafizica istoriei pe care Sfântul Augustin a formulat-o în spiritul doctrinei creștine și metafizica istoriei a lui Hegel, care reprezintă un triumf al gândirii filosofice de orientare idealistă”²³.

În ce privește concepția lui Augustin, cu rădăcini în vechea idee babiloniană a veșnicei reînnoiri ciclice, în ideea lui Origene despre un centru al istoriei și în credința persană cu privire la lupta dintre “lumina divină” și “întunericul drăcesc”, considera că istoricitatea omului are un început și un sfârșit, că istoria omenirii se desfășoară ca o luptă între două puteri reprezentate prin “Civitas Dei” (Cetatea, statului lui Dumnezeu) și prin “Civitas terrena” (Cetatea, statului pământului). De aceea, potrivit concepției lui Augustin, perspectiva istoricității omenirii este finită, începe cu “facerea omului” și situarea lui în paradis și sfârșește cu “refacerea omului” la judecata din urmă. Astfel, istoria omenirii apare ca un interludiu pământesc între două entități cerești.

Spre deosebire de viziunea lui Augustin, în metafizica lui Blaga istoricitatea omului, deși este metafizic condiționată, odată începută ea se menține fără sfârșit. Astfel încât întreaga filosofie a *Trilogiilor* este menită să întemeieze, pe mai multe planuri, disponibilitatea permanent “creatoare” a omului. “Prin modul său de

existență, prin structurile spirituale cu care este echipat, omul se simte mereu incitat la încercări de a-și «revela» sieși *misterul* lăuntric sau împrejmuit; dar chiar prin vectorii (câmpului stilistic) care îndrumă aceste creații revelatorii, omului i se refuză accesul în «absolut». «Revelările» spirituale, spre care tânjește omul deplin, nu au nimic de-a face cu vreo «revelație divină», căci ele sunt pur omenești: omul și le face sieși cu propriile sale puteri. După concepția augustiniană, Dumnezeu intervine neîntrerupt în istoria omenirii în diverse chipuri, dar totdeauna pozitiv, «revelându-se» El «omului», întrupându-se chiar sub chip de om și acordând o nesfârșită grație și ajutor omului. După concepția noastră metafizică asupra istoriei, Marele Anonim, care are atribute atât divine, cât și demonice, intervine și el în diverse chipuri, dar nu intermitent, temporal, ci o dată pentru totdeauna. Marele Anonim dotează omul cu structuri al căror rost este foarte bine cântărit în economia universală. Marele Anonim îngăduie ființei doar o «finalitate» limitată în cosmos. Marele Anonim impune ființei umane, prin cenzură transcendentă (categoriile intelectuale) și prin frâne transcendente (categoriile stilistice), un permanent destin creator, care rămâne mereu în *relativitate*. Aceasta este situația, ce rezultă din insondabile rațiuni de care Marele Anonim pare călăuzit. Intervenția Marelui Anonim în alcătuirea ființei umane este limitativă, accentuat negativă. Prin toate finalismele metafizice de care este condiționat, omul se situează pe o linie incontestabil tragică, dar și măreață în același timp. Omul se situează într-o permanentă istoricitate, iremediabilă și fără capăt. Omul, prin toate condițiile sale transcendente, este menținut într-o necurmată stare creatoare, într-o stare creatoare care însă niciodată nu-și atinge ținta. În această situație trebuie să căutăm izvorul supremelor satisfacții și al supremelor dezamăgiri hărăzite omului”²⁴.

²² *Idem*, p. 226

²³ *Idem*, p. 226

²⁴ *Idem*, pp. 231-232

Un pas mai departe, pe direcția doctrinei creștine, îl face Maxim Mărturisitorul. Dacă, potrivit concepției lui Augustin, omul poate deveni cetățean al statului divin, Maxim Mărturisitorul considera că, dacă Dumnezeu s-a făcut om, omul poate fi absorbit de Dumnezeu, ceea ce înseamnă că fiecare parte se poate împărtăși din calitatea celeilalte. Separându-se și față de această idee, Blaga atenționează că omul și Marele Anonim nu au permeabilitate reciprocă, nu sunt asemenea vaselor comunicante. ”Într-o atare perspectivă nu ne mai este îngăduit să vorbim despre rolul «revelației divine» în istorie și nici despre rolul extazului mistic ca o pretinsă poartă prin care omul s-ar uni cu absolutul”²⁵.

Doctrina creștină susține, de asemenea, că viața și istoria omului pe pământ reprezintă doar o pregătire pentru viața de apoi, fără istorie. Dar, va susține Blaga, “ființa umană își găsește realizarea supremă pe pământ, și anume ca ființă creatoare, oarecum în restriște, pe linia relativității și în limitele ce i s-au hărăzit... Omul nu e ființă decăzută din transcendență și apoi ridicată iarăși în transcendență. Actul «transcenderei» este o permanență omenească, deși acesta n-are loc decât în limite, în relativitate, adică în marea restriște. Pe pământ își realizează omul destinul tragic și măreț, la un nivel existențial care nu stă la îndemână nici uneia dintre ființele terestre de care el este înconjurat”²⁶.

Această atitudine tranșantă are Blaga și față de concepția lui Hegel asupra istoriei, o filosofie ce nu poate fi înțeleasă decât în perspectiva unei metafizici centrate pe dialectica *Ideii*. Dacă la Platon Ideea era statică, la Hegel ea devine principiul dinamic al întregii deveniri. ”Ideea se schimbă mereu după legea fundamentală a dialecticii, adică într-un anumit ritm, în tact de trei. Ea trece prin teză, antiteză și sinteză.

Ideea este un moment ea însăși (teza), apoi se răstoarnă, devenind contrariul ei (antiteza), pentru ca, sporită cu conținutul recoltat în faza alterității, ea să se realizeze, într-o a treia fază, ca «sinteză»... Prin această mișcare în tact de trei, în teză, antiteză și sinteză, Ideea, care la început a fost nimic, devine totul... Tiparul dialectic se repetă la infinit, în mare și în mic. Cât privește ansamblul, Ideea are la început o existență pur logică, abstractă; în faza de alteritate, ea se realizează concret ca Natură; în faza de sinteză, Ideea se-ntoarce la sine însăși, devenind spirit conștient de sine. Istoria umanității este un capitol de încheiere al acestei de-a treia faze”²⁷. Pentru a-și duce la îndeplinire scopurile, rațiunea universală, apelând la o viclenie, se folosește de indivizii excepționali pentru derularea istoriei. Referindu-se la această problemă, Blaga notează: “Pe acești indivizi rațiunea universală îi pune să lucreze la realizarea ideilor sale, făcându-i să creadă că ei ar lucra exclusiv în interesul lor egocentric, atunci când purced să realizeze o idee. Printr-un atare truc viclean, printr-o atare cursă, rațiunea universală reușește să-și realizeze cu atât mai sigur propriile ei idei”²⁸. Aceasta înseamnă că, potrivit concepției lui Hegel, subiectul istoriei este rațiunea universală, un Dumnezeu care nu este, ci devine. În această perspectivă, viclenia rațiunii universale, ca notă demonică, se risipește și lasă loc optimismului și cognoscibilității absolute.

Spre deosebire de Hegel, Blaga își întemeiază metafizica istoriei pe principiul conservării misterelor, principiu prin care Marele Anonim își manifestă atât disponibilitatea divină, cât și pe cea demonică. Dacă Hegel, prin panteismul său introduce o ierarhie valorică, punând arta în subordinea filosofiei, Blaga consideră că atât filosofia, cât și arta, știința ori mitul sunt moduri echivalente de “revelare-frenată” a misterului existenței. Și în ce

²⁵ *Idem*, p. 234

²⁶ *Idem*, p. 234

²⁷ *Idem*, p. 236

²⁸ *Idem*, pp. 237-238

privește performanțele metodei dialectice, cei doi gânditori se deosebesc. În timp ce Hegel credea într-o dialectică totală și previzibilă a Ideii, Blaga conchidea că deși este eficientă în explicarea succesiunii istorice a câmpurilor stilistice, dialectica nu poate atinge totalitatea determinațiilor acestor câmpuri. Altfel spus, Blaga vorbește doar de o dialectică parțială și imprevizibilă.

În concluzie, la Lucian Blaga întreaga filosofie a istoriei culminează cu metafizica istoriei. Astfel că prin lucrarea *Ființa istorică* autorul *Trilogiilor* își încoronează întregul sistem filosofic. La întrebarea: Cum este posibilă istoria? Blaga, sintetizându-și întreaga concepție, răspunde: "În coordonatele metafizicii supreme ce le-am arătat, istoria umană apare ca un «compromis», ca un compromis între aspirația secretă a omului de a se substitui Marelui Anonim și între măsurile de apărare luate de Marele Anonim în vederea salvării centralismului existențial"²⁹.

Bibliografie:

- Flonta, Mircea, *Cum recunoaștem Pasărea Minervei?*, Editura Fundației Culturale Române, București 1998
Blaga, Lucian, *Trilogia cosmologică*, Editura Minerva, București 1988
Blaga, Lucian, *Ființa istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977
Blaga, Lucian, *Despre conștiința filosofică*, Editura Facla, 1974
Pop, Traian, *Introducere în filosofia lui Lucian Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
Noica, Constantin, „Viziunea metafizică a lui Lucian Blaga și veacul al XX-lea”, în *Lucian Blaga – cunoaștere și creație*, Editura Cartea Românească, 1987.

²⁹ *Idem*, p. 242